

Egy német polgár Magyarországon

— A BUDAPESTEN FÖLDALATTI (SZAMIZDAT) KIADÁSBAN MOST MEGJELENT „BESZÉLŐ” 3. SZÁMÁBÓL. RÉSZLET —

A hamburgi *Die Zeit* Európa egyik legszínvonalasabb és legtekintélyesebb politikai és kulturális hetilapja. Beállítottságát tekintve liberális, a békés együttélésnek és kelet-nyugati kapcsolatok fejlesztésének tántoríthatatlan híve. Éppen ezért nagy megértést tanúsít a mindenkori status quo iránt — aki a status quo-t veszélyezteti, az a békére nézve is veszélyes. Ez a gondolkodásmód — mely az egész szociáldemokrata, liberális és keresztény demokrata táborot jellemzi — kínos kutyaszorítóba került a lengyel helyzet folytán. Demokraták nem fordulhatnak nyíltan szembe egy spontán szakszervezeti tömegmozgalommal, és nem üdvözölhetik újongva a humánus katonai diktatúrát, mely elfojtja ezt a mozgalmat. Másrészt viszont egy önálló szakszervezet pusztá létével fenyegeti a status quo-t: a létező szocializmus államai a maguk központosított hatalmi struktúrájával egyszerűen nem tudnak mit kezdeni egy tőlük független és önálló elképzelésekkel rendelkező tömegmozgalommal...

Minthogy a polgári demokraták nem éltetik hangosan a katonai diktatúrát és a rendkívüli állapotot, a lengyel fordulat miatt érzett örömeiket visszafojtva körülnéznek, és minden szempontból üdvös példaképet keresnek. Aggódva hajolnak a térkép fölé, de nem látnak semmi biztatót. Nagyítót emelnek a szemükhöz, és egyszerűen kórusban fölkiáltanak: *Magyarország!* Egymásra néznek, jól hallották-e, aztán bólintanak és mosolyognak. Olyan ország ez, ahol a kommunisták vannak ugyan uralmon, de se internáló táborok nincsenek, se szakszervezeti mozgalom. Gazdasági reformokkal kísérleteznek, piacgazdaságot, konvertibilis valutát akarnak, egyéni érdekeltségek rendszerét, a megengedett határig, sajtóban, kulturális politikában, az utazások terén is több szabadságot engedélyeznek, miközben a Szovjetunióhoz — és ezzel a status quo-nak is — minden részletkérdésben támogatói maradnak. Ezt az országot kell példaképpül állítani Kelet-Európa népei és a nyugati liberális közvélemény elé, nem pedig az izgága lengyeleket, akik miatt immár kétszáz éve újból és újból fel kell osztani az állandóságra sóvárgó Európát.

Megérkezik tehát Christian Schmidt-Hauer újságíró, a *Die Zeit* Kelet-Európa szakértője Budapestre, hogy körülnézzon kicsit. Az Intercontinentalban száll meg, kinéz az ablakon, a Dunát teljes joggal máris gyönyörűnek találja, és a két híd ívét kecsesebbnek, mint bárhol másutt Kelet-Európában. A Váci utcai kirakatok láttán szinte, már-már Bécsben érzi magát. Zsebében már és még szabadlábban lévő prominens politikusok, szakértők és ellenzékiek listája, már készül is fejében a cikke fölé kíváncsi vezérfelirat: „Magyarország nem csak gazdasági sikereket ért el. Ez egy olyan ország, ahol nincsenek agnonsanyargatott polgárjogi harcosok és politikai foglyok”. Az ilyen elegáns, jókedvű úr szemében ugyanis politikai fogolynak csak az nevezhető, akinek nevét az újságok leírták. Azok az egyszerű állampolgárok, akik a munkahelyükön vagy kocsmákban vagy a nyilvánosság egyéb megengedett színterein ütköztek bele az eleven vagy írott tabuk valamelyikébe, nem méltók a megörökítésre.

Az első név, amelyet Christian Schmidt-Hauer papírra vet, Aczél György: „Negyed évszázaddal ezelőtt egy fiatal politikus a felkelés utáni egyik első sajtóértekezleten prófeciát mondott a megdöbben újságírók előtt. A levert országokban, mondta Aczél György — aki ma a párt kultúrpapája — nyílt viták lesznek majd egyszer, sőt, lesz egy Hyde Park Corner is. A prófétának igaza lett”. A Hyde Park-i szabadság, amely néhány hónapja megvalósult, Liska Tibor körül szerveződött meg, a Marx Károly Közgazdasági Egyetemen, ahol „a népgazdaság állítólagos csodadoktora”, a „piacgazdasági néptribun” kéthetente nyilvános vitáit üléseit tartja, mégpedig ugyanabban a teremben, ahonnan „a magyar értelmiség lázadása 1956-ban az utcára tolt”. Akkor a Petőfi Kör, most Liska. Erre a terem-azonosságra azonban már senki nem emlékszik.

Itt meg kell állnunk, hogy gratuláljunk az újságírónak emlékezőképességéhez. Emlékszik Aczél György 1957-es, azóta csodálatosan megvalósult kijelentésére, és emlékszik rá, hol ülésezett a Petőfi Kör. Jól látja tehát, hogy az 1956-os fordulópontból kell kiindulnia mindenkinek, aki a mai helyzetet meg akarja érteni. Kár, hogy csak ezt a két perdöntő adalékot jegyezte meg ebből az időszakból; a halottak népes táborát, a bebörtönzöttek tíz-

ezreit, az újkori magyar történelemben példátlan méretű brutális repressziót, mely egyébként Aczél prófeciájához háttérül szolgált, elfelejtette megemlíteni. Pedig ezek nélkül az adalékok nélkül érthetetlen a mai szituáció: a munkásosztályba és az értelmiségbe vérrel és vassal súlykolták bele, hogy semmilyen szervezkedésre, kezdeményezésre, demokratikus érdekvédelemre nincs esélye; és amikor a lakosság ezt már megértette, akkor jöttek az engedmények füléről; mivel a kormányzattal önmaguktól már semmit sem várhattak, kezdtek hálát érezni azok iránt, akik némi — olyankor nem is jelentéktelen — adományokat juttattak nekik. Ez a Liska-féle Hyde-park hittere. Olyan Hyde-park ez, ahol mindenki tudja, miről nem beszélhet Christian Schmidt-Hauer is tudja ezt, persze, de úgy véli, a jelenlegi helyzetben nem ezt kell hangsúlyoznia...

Arról is tudósít, hogy Magyarországon egyetlen szamizdat folyóirat létezik, a *Beszélő*, amelynek impresszumán ott virít a szerkesztők neve és lakcíme. Ezután egy „mérsékelt rezsimkritikust” idéz: „Nálunk a szamizdatban egyszerűen nem jön össze elég negatív anyag, ezért a hatóságok nem teszik meg a szamizdat-szerkesztőknek azt a szívességet, hogy átmenetileg letartóztassák őket. Ez aztán a kényes helyzet, amikor sem a szabadság, sem az elnyomás nem elegendő ahhoz, hogy egy valóban kiemelkedő folyóiratot hozzanak létre!”

Itt az újságíró és az ő „mérsékelt rendszerkritikusa” túllött a célon. Van-e a világon egyetlen rendszer, amelyben egy szamizdatlapra való bíráltnivaló sem akad? Ilyet csak egy szelíd lelkületű újságíró agyalhat ki, jó pénzért, megbízásból. És hogy ezt a sületlenséget állíthassa, le kellett tagadnia a többi szamizdat lapot, és hallgatnia kellett olyan jelentős kiadványokról, amilyen a *Profil*, a *Bibó Emlékkönyv* vagy Marc Rakovski könyve. A *Szovjet típusú társadalom marxista szemmel*, továbbá a szamizdat könyv kiadásáról, Köstlerrel Petriig. Különösen mulatságos az az elképzelés, amely szerint az ellenzékiek leghőbb vágya, hogy lakat alá kerüljenek, amire persze nálunk csak „átmenetileg” lehetne esélyük, bármilyen bánatosak is emiatt.

Szívderítő, ahogyan az újságíró a maga „mérsékelt rendszerkritikusát” óvja, nem említve meg a nevét, nyilván hogy ne keverje rossz hírbe kevésbé mérsékelt kollégái körében — miközben másokat, Konrád Györgyöt és Eörsi Istvánt, akik valóban megengedtek maguknak néhány kritikai megjegyzést, név szerint említ, idézőjelbe téve a nekik tulajdonított kijelentéseket. Nem voltunk restek és megkérdeztük őket: adtak-e interjút a *Die Zeit* munkatársának. Mindketten azt válaszolták, hogy az újságíró kérésük nélkül biztosította őket arról, miszerint csak tájékozódni akar, nem írja le a nevüket. Konrádot az eset nem dülta fel, mert — mint mondta neki csak a számhasználatát torzította el a német szöveg; Eörsi azonban fölöttébb méltatlankodott. „Ha interjút adok — mondta —, akkor szeretem ellenőrizni, amit adnak a számba. A nekem tulajdonított szöveg egy részét nem mondtam, más részét más összefüggésben mondtam. Helyreigazítást fogok kérni a *Die Zeit*-től”. Majd átfutotta a teljes cikket, és hozzátette: „Schmidt-Hauer jóhiszeműen járt el: ha Magyarországon kivirult a Hyde-park, miért ne lehetne bárkinek bármit a szájába adni? Úgysem lehet akkor senkinek semmitől semmi baja”. „Megírhatjuk ezt?” — kérdeztük Eörsitől. — „Miért ne?” — válaszolta „De a rám vonatkozó részt közlés előtt látni szeretném”. (Godán Jenő (Budapest))

(A cikket teljes terjedelmében a *Nemzetőr* német számában, a *Donau Boten* is lehozta.)

Albert Liepa szovjet alkonzulát a svéd kormány kémkedés miatt kiutasította

Albert Liepa szovjet alkonzulát KGB ügynök 6 éven át folytatott kémtevékenységét a Svédországban élő lett emigránsok után. Beszűrésével e tényleges munkásságát álcázta.

A KGB korábbi zsarolási módszereitől eltérően mindenkor a kellemes ember benyomását keltette. A „béke, kultúra és a baráti kapcsolatok” álarcá mögé bújva kultúrestéket, kiállításokat rendezett, ajándékokkal, ingyenes lettországi utazásokkal lepte meg azokat, akiknél úgy látta, hogy hajlandók lesznek összedolgozni vele a svédországi lett emigráció feltérképezésében.

(*Svenska Dagbladet*, 1982.)